

નવીન અતિ મનોહર

ગઢેચી રચનાઈ.

રચનાર.

સુતાર. નથુ ગોખર ભાવનગર.

છપાવનાર

મીસ્રી. છગન પરસોત્તમ.

દાહરો.

લેવા સરખો લાભ છે, ૩ વિંટયું રતન;
જાશે તક તો નહિ મળે, પછી પરતાશો મન.
ગઢેચી રચનાઈની, ખરી બનાવી ખાજ;
બિન વાંચે નહિ ફેંકતા, ધર્મ ધુરવીતાજ.

પ્રત ૧૦૦૦

અમદાવાદ. યુનિયન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ કંપની લિમિટેડ.

સંવત ૧૯૫૩.

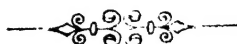
સન ૧૯૫૭.

કીમત ૧ આનો.

૬૬૯૪

નવીન આતિ મનોહર

ગઢેચી રચનાઈ.

રચનાર.

સુતાર. નથુ ગોખર ભાવનગર.

છપાવનાર

મીસ્ત્રી. છગન પરસોત્તમ.

દાહો.

લેવા સરખો લાભ છે. ૩ વિંટયું રતન;
નશો તક તો નાહ મળે, પછી પસ્તાસો મન.
ગઢેચી રચનાઈની, ખરી બનાવી ખાજ;
બિન વાંચે નહ ફેંકતા, ધર્મ ધુરવીતાજ.

પ્રત ૧૦૦૦

અમદાવાદ. યૂનિયન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ કંપની લિમિટેડ.

સંવત ૧૯૫૩.

સન ૧૮૯૭.

કીમત ૧ આનો.

મેહેર બાન જરા નીચે તો વાંચો.

વેડંબર સાહેબની હબ્બરમાં.

મીસ્ત્રી દામજીભાઈ ફર્સ્ટ કક્ષાસ તથા રીપેર કામના ચલાવનાર.

મીસ્ત્રી કાનજીભાઈ કરાઈ ખાતું કવરકોટ આદિ સર્વે કામના બેનાર.

રા. રા. વસગમ બાપુ હુકમના ચલાવનાર માલિક

રા. રા. શેઠ માણેકજી મોટા ઈજનેર સરવે કામના માહિતગાર

રા. રા. રઘુભાસ્તર કાચની માફક રંગનું રૂપ લાવનાર.

મીસ્ત્રી સંકર લુવાર સંબંધી સર્વે કામના ચલાવનાર.

મીસ્ત્રી ત્રીકમલાલ તથા મીસ્ત્રી મીઠા ઝવેર અસલ. એ સર્વે મેહેરબાન સાથે આતિ આનંદથી પંખો મીલાતું છું જેથી બહોળ પ્રેમ ધારણો એવી આશા રાખું છું.

આ પુસ્તક ઉપર લખેલા સર્વે મીસ્ત્રીની પવિત્ર સેવામાં અર-
વણ પત્રીકા આપેલું છે.

લખીતંગ સુતાર નથુ ગોખર. બાવનગર

ડે. લાતી પાસે દાસની મેડી

અમદાવાદ. ઠે. રાયપુરને દરવાજો. બટકણ પોળ

૫૫૯૪

મઢેચી રચનાઈ.

ઈશ્વર પ્રાર્થના રાગ ઇન્દ્રેજી.

રહીએ કમળથી મહારાજ વંદન કરીએ વારંવાર
ક્રિયા કરી અમ આગક ઉપર સેવકોની તમે રાખો લાજ
સંખ્યા કહી શકે ન કોઈ બ્રહ્મ આદે સૌ રહ્યું છે મોહી
સર્વે વ્યાપીક છો તમે નાથ આપ કળાનો ન આવે પાર
અંતરજામી અવિચળ નામી અખંડ આપ રહો આધાર
સત્ય વીધે સરવોત્તમ ગાર પદ કમળ પુંજી દેદાર
અનેક આડ પહાડ તાડ સૃષ્ટીના રચાવનાર
તમ થકી એ સર્વે શોભે ઊપયોગી લીલા અપાર
પાંડવની કીર્તી પ્રતીપાળ દ્રુપદીની તમે રાખી લાજ
નોર વધારી હીરણ્યકંશ માર્યો પેલાદની કેવી કીર્તી વાર
ભક્તજનોની કીરપા કાજ પ્રજાપતીની લીધી સંભાળ
નીંભાડામાંથી જ્યાંવ્યા સ્વામી એક નિષ્ઠા અંજરીઆળ
એવા છો અંતર જામી પ્રભુ આપ ગુણનો ન આવે પાર
સત્યના બેલી છો મહારાજ વખાણું વિશ્વ ધરી વહાલ
દુષ્ટજનોથી કરી સંગાર સર્વ દેવના રક્ષણહાર
જીવજંતુને જાળવનાર અમયપદ આપો કીરતાર

કર્તાની સ્તુતી.

(સુણો સખી દુઃખ છે દરીયા.)

નમુનાય હરનીશબરાર્થી ચીત ધરી એક ધ્યાને
 મહામુનીશ્વર રટેનામ સુણી સવર વાગે કાને
 અતી મન બચી ગયું રામનામ બજવાર્થી ચીત રાગ રહું
 સેવો અહોનિશ વિશ્વપતીને ચરણકમળ સુવાયા
 સખ તી-થ મન એક પ્રમાણો સદસ્રગંગ શું નાયા—અતી
 મંથ કહું તમ કીરપાનીધી આપ સંયોગતા જનમી
 આપો અક્ષર બોધ સેવકપર ધરે ન જનકો ખામી—અતી

(રાગ-જેહી તમે ન જાઈ માડી એ રાહ.)

ગડેચી રચના બહુનારી—એ
 બાગ બગીચા સુદીર મનહર છે આનંદકારી
 ગેટપર ખડા ચોકી રહેતાં—એ
 અવ-જનકો આવે એકદમ લપડાકે દેતાં
 સાહેબનાં હુકમને મળતાં—એ
 ખરા અટકી જન સૌ દેખો એક વચન પળતાં
 દેમપર ટીકીટ હાશીસ ખોલે—એ
 ધણા લોક શું નખર આપતાં મારતર નહિ બુલે
 ધરાશું ધરણી રહી ગાળ—એ
 હુવાર ચોકમા મેસનપરની જુગત છે જનકી

ઘણનાં ઘા પડે ભારી—એ
 લોખંડ કાપે વજર કાપણે—ગજવી કરનારી
 સરાણુ છે સુખ તણી દાતા—એ
 પડી મેળવે ખાંડ લોક બહુ દોડીને જતાં
 વગણનાં કુકો બહુ ચાલે—એ
 ધાર્યું બનાવે કામ-લુવારો મમતાથી માણે
 મીઠી શંકર શુન્ધારી—એ
 ખરી નજરનો ખ્યાલ બતાવે બહાદુરી ભારી
 ખરી છે કામની ચોકાશી—એ
 દેખી દોલ ખુશ થાય અતી મન આનંદ સુખી શશી
 બંધાણી બાયલર શું પ્રીતી—એ
 જીભાધ્યોરે આગ આપતો સદાય આહુતી
 મેઘ શું ગાળે છે ભારી—એ
 મેસન ઠારોઠાર ખડા છે કામ તણા કારી
 વાજમાં સકર સહુ ફરતાં—એ
 કહ્યું ન શુણે કાન અતીશે સુસવાટો કરતાં
 લેટપર લોખંડ થાય સીધું—એ
 ભાગ્યશાળી જન મેસન પરનાં ઈંદ્ર સુખ લીધું
 શીટર ચોક રચ્ચો ગાજી—એ
 અનેક જાતનાં બને બનાવો જુક્તિ છે ઝાઝી
 ઈંદ્રને માણેકજી પ્યારા—એ
 ખરા કસબની ખાણ બનાવે હુનર સહુ ન્યારા

ખીડના લોખંડ બહુ ગાળે—એ
 જુદે જુદાં પ્રાંત પરોથી ઢાળકીઓ પાડે
 વૃગચોક જોતાં દીસ કરે.—એ
 ધનજીનો કુંકાકુંક અતીશે કુંકાશ કરે
 વીશલનો ઘડીએ નહિ વારો—એ
 દોડ દોડ ચત્રાવે દાડી—હથપુર હાચો
 ધનજીનો અવલોકન ક-તાં—એ
 કુવા પાંચના હુક પરોથી આંખુ ફેરવતાં
 સપરમાં લકડ લાટ ભરીયો—એ
 નાના મોટા નંગ મેળવી અતી ગંજ કરીયો
 વીના ચીઠી કાજન જાવે—એ
 ખરો બતાવે રોક નિરાશી થઈ પાછો આવે
 જોઈતાં ભરી કુટ માપે—
 પડી કોઠીરી સાપ લાકડા લખ્યા સર આપે
 પરોહીતજ વેર પ્રેમ હારી—એ
 મળી માતંગા સંગ-મેળવી અતી રીત ન્યારી
 મુકાદમ ગોપો ગયો નાશી—એ
 અસલ નોકરી આપી હીરતા હાથ પડી પાછી
 મુકાદમ હીશે હુલાસી—એ
 સાહેબને મન માન્યો જીતે નોકર અવતારી
 લેનમાં ઝપડું બહુ દેતાં—એ
 કવર કાટ વાધીનો વિઝને મેલે છે રડતાં

ખલાસી કામ તણાં કારી—એ
 અણુધાર્યું આપે કામ અતી મન વિશધારી
 રંગારી ખાતા પરવારી—એ
 કેવા સુંદીર રંગ બનાવે—અતી સુધ્ધકારી
 જણાવે ખરેખાત ખુશી—એ
 રંગ તેજ રસાળ રૂપની પ્રતીબિંબ સુખી
 હુનરો કરતાં હુનરો—એ
 રકુ માસ્તર થકી બને સહુ ઠાઠ સમય બારી
 બનાવે અક્ષર બહુ આખા—એ
 છાપેલા સમાન ઈંગ્રેજીપર અબીલાખા
 વશરામ બાબુનિવાશી—એ
 લખે હજારો લંક ફરે નહિ ફલમ કદી પાછી
 ખણું માંટી કીટ નંબર બેતાં—એ
 મોરનીંગ રોજ લખી કામનાં સાહેબને દેતાં
 કામની ખરી રીત દાખે—એ
 ગણે સુર્ય સમાન જતોપર અતી પ્રેમ રાખે
 સુહાગી ચોરો સુખ આહતા—એ
 અસલ વિસામો એજ ખરો—જન હર્ષાત બહુ થાતાં
 કાઈ ખાતાની કુલ ન્યારી—એ
 મત્રખારી મોઢા બિંબ પલકનાં નાંખે પરજળી
 મેસનપર મઠેરાઈ દાડી—એ
 સીંસુડા સમ નાગ સુરની અસલ ટેવ પાડી

તણીથી કામ બને બારી—એ
 વાંક ચુંક સીદ્ધાર્થ કામમાં છે તે સુતારી
 ખાપીયું ખાપે છે કેવું—એ
 છેદ નીગીરમઠ સાથ જોડલું છે જોવા જેવું
 બડો બાઈ માલીક છે મોટાં—એ
 ચાંપી પગ ચત્રાવે મેસનપરનાં એ જોટાં
 મીઝી કાનજી શીર શોવે—એ
 દેખરેખમાં ખરા ચોકાશી સુંદીરતા શોવે
 બની છે શોભા બહુ ન્યારી—એ
 દેખી દીલ ખુશ થાય-ગઢેચી પ્રેમ સમ પ્યારી
 ડાઠ છે જોવાનો સારો—એ
 પાર ન પામે વરણવતાં સૌ હુનર છે ન્યારો
 ચોયગમ શોભે પુલવાડી—એ
 પ્રેમ સહીત પધારે ફરવા સાહેબજી દાડી
 તપાસે કામ ધીરધારી—એ
 હુકમને આધીન રહે સૌ માનદશ યારી
 કીર્તિ અતી ધણી જામી—એ
 કરે અનુચીત કામ જરા નહિ જોવામાં ખામી
 દામજી નીસ્તર બલહારી—એ
 શુંદર કામ ચલાવે જે છે અતી પ્રેમહારી
 ઉત્તમ કામ સદા કાતા—એ
 એક નિષ્ઠા ખરી નોકરી નીતી આચરતા

એના પર ઈશ ક્રિપા કરજો—એ
કરજોડીને કહે નથુ શીર વિધન સહુ હરજો

મીસ્ત્રી દામજીભાઈની નિર્મળતા તેમજ સદ્ગતી વિષે

(કવિત.)

(ચાલ ટુંકડી ભાશા ઝીરડુ.)

પ્રેમી સંગે પ્યાર કીયો, મીથ્યા બોલ ઊર લીયો;
શત્રુ સેં ઉપકાર કીયો નીતી સંગે નાથો હે
બેદ કુબ જાવ લીયો, કુડો કોલ સસ કીયો;
ગુણીકો ગ્રહાગ સુરો, ધર્મપર ધાયો હે.
નીતીપર તુર રહ્યો, સખી મુખ એક મયો;
ગરીબકુ ગુજાર લીયો, બખત બખતયો હે.
સતમે સુહાય કીયો, સદગુણી સાતાથીઓ;
એકાસુરી થઇ રહ્યો, અતીમન માયો હે.
કહે કવિ સુખ સયો, સખેપે વિસ્તાર કીયો;
ખરો ટેકી યારો મેને, મનસે પીછાયો હે.
ગુણકાન્તર ઉર લીયો, પ્રીતીસે પ્રકાશ કીયો;
મીસ્ત્રી દામજીકો મેને, પુરણ જશ ગાયો હે.

(રાસડો) પુનમચંદની ઓ રાહ.

સેલુણ ચંદ્રમાં સંતુલી સંદુકાર છેરે જોતાં જુગતીયું
મન હરખાય.

કેવી કળાયો ખતાવી સુંદીર કામનીરે;
જળહર જોત જળકી રહી, તેજ તણો નહિ પાર.
રૂપે રવિ સરી ખડી છે, અતી સુખ નિવાજ;
સોના રૂપાથી રમેલું રૂડું કામ છે રે, જુમર હાંડીયો ગલાસો
પરનીહાર-કેવી

સોના સીંદાસન ધરી, બેઠક વિધવીધ ભાત;
રંગીન કામસર ઓપથી. જણુવી જુદી જાત.
નાવે દુશ્મકો સેલુંજ તારા તુલનીરે, જેમાં બિરાજે તખ્તસીહ
મહારાજ-કેવી.

સુંદીર મનહર શોભીતી, ખીતીઓ ઠામોઠામ;
ઘડીયાલો ઘટકી રહી છે, અતી પ્રેમ વિરામ.
રૂડાં રસોડાં વિશાળ, બોજનશાળનાંરે આજુબાજુ હુલખીનાં
કાચ-કેવી.

મીણાકારી મન વસી છે, લુણુ સુજન હાર;
બહારે તુ જગમાં થઈ, સુર્ય સમ સીરતાજ.
રંગ રસીકમણી સમ તુલનીરે, રૂડી રચનાઓ! વર્ણવી ન
જાય-કેવી.

(મધુર સ્વર ક્યાંથી આ સંભળાય એ રાગ),

દેખી દીલ હરખાય, અતી મન દેખી દીલ હરખાય;	
લીલમ વૃક્ષો શોભી રહ્યાં છે, મદમદ વાયુ વાય.	અતી,
છે ઠાઠ ન્યારો અતી મન પ્યારો, જોતાં આનંદ થાય;	અતી.
તેજસ્વીરંગ કરણો કરે છે, શોભા કહી નવ જાય.	અતી.
બાગબગીચા સુંદર મનહર, સુધીવંત સુખદાય	અતી.
હમ્મરી હુનર ખેન અહોનીશ, ગઢેચી સરની માંય.	અતી.

રાગ બનજરો.

ગઢેચી ગત કહી નવ જાઈ, દેખી આનંદ ઉર સવાઈ;
 શોભા ઈંદ્રપુરીશું દેખો, ખરો ખ્યાલ અતીમન પેખો.
 નથી લેશ માત્ર લલુતાઈ, દેખી
 સેકીન ફર્સ્ટ તણા ધરનારા જે છે એકએકથી ન્યારા.
 ન આવે કામ તણી સંખ્યાય, દેખી;
 રંગ ઉમંગશું ભરતા રંગારા, લાવે ઠાઠ તેજના ન્યારા
 અતી કામ વીશે કરમાઈ, દેખી.
 હારોહાર નળ કરાવ્યાં, પાણી અમૃત સરખું લાવ્યાં;
 ખીયે જન સુખીયાં થાય, દેખા.
 કંચન ઝાડ રહ્યા છે ઝૂલી; વન કળીઓ રહી છે ફુલી;
 એસે પંખી સુખીઆં થાઈ, દેખી.
 અંખો અંખેલી મોગરો મેહુંકે, જેમાં લીલી લતાઓ લેહુંકે;

સાચાં સુગંધી ફુલ ફુલાઈ દેખીં
 જાઈ જાઈ જીવંતી શોભે, ગુલાબ કેતકી પર મન ભોભે;
 ફળ ફલ રહ્યાં પથરાઈ, દેખીં
 મોટાં વૃક્ષ રહ્યાં છે બુલી, મહામાતંગ છે અમુલી;
 વનરપતિ વર્ણવી ન જાઈ. દેખીં.

મીસ્ત્રી કાનજીભાઈનો અતિ રમુજ ભરેલો. (કવિત.)

ખાસી નીતી ખાસી પ્રીતી ખાશી રીતી ધારી છે;
 સત નીતી સાચી વાણી અંતરમાં ઉતારી છે;
 વીવેકી વખાણું જાણું જુગતી સદમાન સારો;
 અતી મન ધારી ધારી ધીમર વીસારી છે.
 અખત ચલાવી સદા સુખને સધાવી લીધું;
 મહામતી દઢ કરી દુખ તેની વારી દીધું;
 કાનજી સું કરી દઢ સાહેબથી માન થયું;
 કહે કંવી નથુ સુખ સપને ન જાય કહ્યું,

સર્વે ઝાડ વિશે વર્ણન.

સોરઠા.

બાવળ એ બાવળ ખરોડ ઝાડ, પરડા પાણી ગ્રહણ કરે;
 પામે પસોબ્યો ફાલ, બકરાં પાસે ઢળવળે.

મીત ॥ એ શીતળ દેખી છાંય, અનેક જન આવી ઠરે;
 પણ સુજોએ સુજો વાગે સોય, પ્રીતી વખતમી કરે.
 લીંબડીએ લીંબડીઓની લેન, લીલમ છત્રી શીરધરે;
 ઠંડીએ ઠંડી છુટે લેર, આખો દી અમૃત ઝરે.
 કડવીએ કડવી જાતે કાઠ, પણ મીઠમ મનમાં કપત્તે;
 જોતાં એ જોતાં અનંદ થાય, અધીક પ્રેમ સીર ધરે.
 ગઢેચી એ ગઢેચી ગુણની વાસ, જોતાં આનંદ ઉર ઠરે;
 ખરાએ ખરા કસબની ખાણ, અનેક જન સૌ આધરે.
 વીધવીધ એ વીધવીધનનાં ઝાડ, જોતાં પાર પામે નહીં;
 જુદે એ જુદે જુદી જાત, સુંદીરતા શોભી રહી.
 કરવા એ કરવાને વરણાવ, તુલના ન આવે તાડની;
 વલુધીએ લલુધી ચોગમ છાંય, છપાત ધાતુ ઝાડની.

સુતાર સંખંચી હથિયારનું વર્ણન.

ગજ. (કેરખો રાગ)

ગજની ન્યારી ગતિરે, જેનું જગમાં મહાતમ છે;
 જેનું જગમાં મહાતમ છે, દયાળુ દીલમાં ધારી લે.—ગજ.
 થુલ બાંધવું જખરૂં જ્યારે, પ્રગમ તેનું કામ;
 વિશ્વકર્મા આદે ચાહે, ઉતમ ગજનું નામ— મજ.
 અગ્રેજ પણ એને માને, શુદ્ધ દગવી માપ;
 રતિમાર નહિ રાખે છાતું, મરખે મરખું માપ— મજ.

કારીગરનું મહાતમ રાખે, સુખ કહું નવ જાવ;
 મહસ્થ જનો કોઈ કરે મુકામો, ગજની પૂજા થાય— ગજ.
 મીઠીઓનું માન વધારે, મર્તિ સુધારે ગજ;
 કામતણા આધાર ખરો છે, ધારો ધણી એ ધજ— ગજ.

ફરશી. (રાગ ઉપરનો.)

ફરશી વિલાયતીની વાત, દેખો ન્યારી ન્યારી રે;
 ન્યારી ન્યારીરે લાગે, જોતાં પ્યારીરે— ફરશી.
 મચ્છી છાપને તાડી બેની, જગમાં બોલી બે;
 કારીગર સૌ મોઢા તેને, જોઈ ઝપાટે લે— ફરશી.
 શુદ્ધ ધસીને ઠીક ચલાવે, ધાર્યું આપે કામ;
 જખરા સાથે જોર ખંકવા, ચીતમાં ધારે હામ— ફરશી.
 પ્રીતી દાખે પ્રેમજ રચાપે, ધડનારો સુતાર;
 કામ દામ સુખ સાથે કેવળ, ફરશીનો આધાર— ફરશી.

રંધા—(રાગ ઉપરનો)

રંધા ચાલ જુઓ શ્રીકાર, શું સુસવાટો કરેરે;
 સુસવાટો કરેરે, મુખેથી ફેફાં ઝરેરે— રંધા.
 એક સેલારે સરખે હાથે, સરખો ચાલ્યો જાય;
 પોત્રે હાથે બાર પડે તો, ધડીઓ ધોળા થાય— રંધા.
 પોણીબેની ફાંસ પડે તો, અટકે નહિ જાય;
 સાગ ઝપાટે સુરોપુરો, ફેફાંના ગજ થાય— રંધા.
 ઝીલ્યા કવરે બઝવી પાનું, રૂપ કામનું થાય;
 અર્તિ પ્રેમથી ઓલવીએ તો, કાચ કહ્યો નવ જાય— રંધા.

અધુધ પાણી જેનું જગમાં, તાડી જાપે સોય;
 વિના વ્યર્થ નવ ખરચો નાણાં, ખરા ખલકમાં ખોય— રંધા.
 ફાડ સીંગડી એકે ઘાટે, જાવ ઘણી વખણાય;
 ઘોસરીએ લઈ ઘેંઝો આપે, અગ પલોટી જાય— રંધા.

કરવતી—કાનસ (સગ ઉપરનો)

કરવતી કાનસ કહિએરે, સુખ જેનાથી લહિએરે;
 સુખ જેનાથી લહિએરે, પ્રેમનું પ્રીતિ ચાહિએરે— કરવતી.
 મોટાં મોટાં બીજ પાટડા, પક્ષમાં નાંખે છેદી;
 મુઠ કરીને ચોટે જણો, કારજડામાં બેદી— કરવતી.
 કામ સંબંધી કરે મુકામો, પ્રથમ તેનું કામ;
 અધ ઘડી જે અળખી મૂકો, હારી જોસો હામ— કરવતી.
 વેઠ વાંકડા લંકવ્યો હાથો, ગાડીનો દેખાવ;
 પ્રીત કરી પરચાયે જેથી, જન બહુ સુખીયા થાવ—કરવતી.

કાટખૂણો સાથે રેગ (સગ ઉપરનો)

કાટખૂણાની કહિએ પેર, સુણતાં થાશે લીલા લેહેર;
 સુણતાં થાશે લીલાલેર, અંગમાં ઉલટશે બહુ મે'ર—કાટખૂણા.
 પીતળ પાંખ જડેલી પટીઓ, રૂપતણો અંખાર;
 રેગ સંગાથે રેગવનારી, નાવે ગુણનો પાર— કાટખૂણો.
 રતિમાર નહિ રાંટો જેને, માને છે સરકાર;
 કાટખૂણાથી કામ થયેલું, ઉતારી દે પાર— કાટખૂણા.

કેરબો.

મરમી કરમીનો છે છોડ, જોતાં દીલ ઠરેરે;
 જોતાં દીલ ઠરેરે સીધો ખસરો કરેરે—ગરમી.
 વાંક ચુક સીધાય કામમાં સીધે સીધી જાય;
 ને પરમાણે અજવો તેથી ઉપરવડનો થાય—ગરમી.
 કુટ ઈચ્છને દોરે મળતી જીણીઆરો ને;
 અંધ તણી ખરે આંખું સમજે ખરી નીશાની તે—ગરમી.
 બેઠા ઘાટે બહુ શોભીતી ઝાંડલીયોની જોડ;
 ફાડ ફાયરી પાકી જેમા ન મળે આંપણ ખોડ—ગરમી.

